

College voor Toetsen en Examens

DANS VMBO

CONCEPT SYLLABUS CENTRAAL
EXAMEN 2026

Versie 1, februari 2024

Toelichting:

Deze syllabus richt zich op het centraal examen dans vmbo van 2026. Er zijn enkele aanpassingen ten opzichte van de syllabus 2025: enkele begrippen zijn verwijderd en sommige formuleringen zijn verhelderd.

De aanpassingen zijn **geel** gemarkeerd.

Daarnaast is bij eindterm DA/K/3 de nadruk gelegd op het maken van een tekening en/of een dansontwerp.

Verantwoording:

© 2024 College voor Toetsen en Examens, Utrecht

Alle rechten voorbehouden. Alles uit deze uitgave mag mits voorzien van een bronvermelding en zonder enige wijziging worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier zonder voorafgaande toestemming van het College. Het hergebruik van eventueel auteursrechtelijk beschermd werk van derden in dit werk is niet nader geregeld door het CvTE.

INHOUD

	Voorwoord	4
1	Verdeling examinering CE/SE	5
2	Specificatie van de globale eindtermen voor het CE	6

VOORWOORD

De minister heeft de examenprogramma's op hoofdlijnen vastgesteld. In het examenprogramma zijn de exameneenheden aangewezen waarover het centraal examen (CE) zich uitstrekt: het CE-deel van het examenprogramma.

Het College voor Toetsen en Examens (CvTE) geeft in een syllabus, die jaarlijks verschijnt, een toelichting op het CE-deel van het examenprogramma. Behalve een beschrijving van de exameneisen voor een centraal examen kan een syllabus verdere informatie over het centraal examen bevatten. Bijvoorbeeld over een of meer van de volgende onderwerpen: specificaties van examenstof, begrippenlijsten, bekend veronderstelde onderdelen van domeinen of exameneenheden die verplicht zijn op het schoolexamen, bekend veronderstelde voorkennis uit de onderbouw, bijzondere vormen van examinering (zoals computerexamens), voorbeeldopgaven, toelichting op de vraagstelling, toegestane hulpmiddelen.

De functie van een syllabus is een leraar in staat te stellen zich een goed beeld te vormen van wat in het centraal examen wel en niet gevraagd kan worden. Naar zijn aard is een syllabus dus niet een volledig gesloten en afgebakende beschrijving van alles wat op een examen zou kunnen voorkomen. Het is mogelijk, al zal dat maar in beperkte mate voorkomen, dat op een CE ook iets aan de orde komt dat niet met zo veel woorden in deze syllabus staat, maar dat naar het algemeen gevoelen in het verlengde daarvan ligt.

Een syllabus is ook een hulpmiddel voor degenen die zichzelf op een centraal examen voorbereiden. Een syllabus kan ook behulpzaam zijn voor de producenten van leermiddelen en voor nascholingsinstanties. De syllabus is niet van belang voor het schoolexamen. Daarvoor zijn door de SLO handreikingen geproduceerd die niet in deze uitgave zijn opgenomen.

Deze syllabus geldt voor het examenjaar 2026. Syllabi van eerdere jaren zijn niet meer geldig en kunnen van deze versie afwijken. Voor het examenjaar 2027 wordt een nieuwe syllabus vastgesteld. Het CvTE publiceert uitsluitend digitale versies van de syllabi. Dit gebeurt via Examenblad.nl (www.examenblad.nl), de officiële website voor de examens in het voortgezet onderwijs. In de syllabi 2026 zijn de wijzigingen ten opzichte van de vorige syllabus voor het examenjaar 2025 duidelijk zichtbaar. De veranderingen zijn geel gemarkeerd. Er zijn diverse vakken waarbij de syllabus 2026 geen inhoudelijke veranderingen heeft ondergaan.

Een syllabus kan ook tussentijds worden aangepast, bijvoorbeeld als een in de syllabus beschreven situatie feitelijk veranderd is. De aan een centraal examen voorafgaande Septembermededeling is dan het moment waarop dergelijke veranderingen bekendgemaakt worden. Kijkt u voor alle zekerheid jaarlijks in september op Examenblad.nl.

Het CvTE stelt het aantal en de tijdsduur van de toetsen van het centraal examen vast en de wijze waarop het centraal examen wordt afgenomen. Deze vaststelling wordt gepubliceerd in het rooster voor de centrale examens en in de Septembermededeling.

Voor opmerkingen over syllabi houdt het CvTE zich steeds aanbevolen. U kunt die zenden aan info@cvte.nl of aan CvTE, Postbus 315, 3500 AH Utrecht.

De voorzitter van het College voor Toetsen en Examens,
Drs. J.H. (John) van der Vegt MPM

1 VERDELING EXAMINERING CE/SE

Tabel:

Verdeling van de examenstof dans GT over centraal examen en schoolexamen

Exameneenheden		CE	moet op SE	mag op SE
DA/K/1	Oriëntatie op leren en werken		GT	
DA/K/2	Basisvaardigheden		GT	
DA/K/3	Leervaardigheden in het vak dans	GT	GT	
DA/K/4	Dansen		GT	
DA/K/5	Vormgeven		GT	
DA/K/6	Presenteren		GT	
DA/K/7	Beschouwen	GT		GT
DA/K/8	Dans en maatschappij	GT		GT
DA/K/9	Dans en andere kunsten	GT		GT
DA/V/1	Eindopdracht		GT	
DA/V/2	Verwerven, verwerken en verstrekken van informatie		GT	
DA/V/3	Vaardigheden in samenhang	GT		GT

2 SPECIFICATIE VAN DE GLOBALE EINDTERMEN VOOR HET CE

DA/K/3	<p>Leervaardigheden in het vak dans</p> <p>De kandidaat beheerst een aantal vaardigheden die bijdragen tot de ontwikkeling van het eigen leervermogen, zoals:</p> <ul style="list-style-type: none"> - vakbegrippen herkennen, benoemen en toepassen
---------------	--

In het centraal schriftelijk examen dans kunnen de volgende vakbegrippen voorkomen. De leerlingen moeten alle onderstaande vakbegrippen kunnen reproduceren (reproducen = herkennen en benoemen). Sommige begrippen uit de lijst moeten de leerlingen ook kunnen produceren, achter deze begrippen staat een P (produceren = benoemen en toepassen).

Zie voor de beschrijving van de betekenis van begrippen bijvoorbeeld:

<https://slo.nl/@15901/dansapedia>

Aanzet van beweging P
Abstracte dans
Academische dans / klassiek ballet / klassieke dans
Actie P
Actie - reactie P
Afrikaanse dans
Analyseren P
Arabesque
Aspecten van danselementen P
Associatieve/thematische dans
Associëren
Asymmetrisch / symmetrisch P
Attributen P
Audiovisueel element
Auditie
Backspin
Balans / balanceren / evenwicht P
Ballet
Ballroomdans
Barre
Beleving van dans / dansbeleving P
Belichting P
Belly mill
Beschouwen / dans beschouwen
Bestaande dans
Betekenis P
Bewegingsstroom P
Breakdance
Buigen P
Canon P
Choreograaf
Choreograferen P
Choreografie
Combinatie / danscombinatie P
Communiceren in dans / samenwerken P
Componeren / compositie P
Contraction

Dagelijkse handelingen P
Dance battle P
Dans / dansen P
Dansacademie / dansopleiding
Dansactie, basis dansacties zijn draaien, glijden, lopen, rennen, rollen, springen, vallen. P
Dansbeleving P
Dans beschouwen
Danscombinatie / combinatie P
Danscriticus / dansrecensent
Dansdocent
Danselement P
Danselement Kracht / Bewegingsstroom P <ul style="list-style-type: none">– gespannen, ontspannen– krachtig, licht, zwaar– gecontroleerd vrijuit / ongecontroleerd
Danselement Ruimte P <ul style="list-style-type: none">– richtingen– vlakken– lagen– ruimtelijke vorm van het lichaam– ruimtelijke vormverandering– patronen– op de plek - verplaatsend
Danselement Tijd P <ul style="list-style-type: none">– tempo– duur– maat / ritme– frasering– versnellen / vertragen– stops / doorgaand (vloeiend)– herhaling
Dansen P
Danser / danseres P
Dansexpressie
Dansfrase / frase / danszin P
Dansgeschiedenis
Dansgezelschap / dansgroep
Danshouding / lichaamshouding / positie P
Dans idee P
Dans instrument P
Danskwaliteit P
Dansontwerp P
Dansopdracht P
Dansopleiding / dansacademie
Dansopstelling P
Danspassen P
Danspatroon/ patroon / ruimtelijk patroon / vloerpatroon P
Danspresentatie/ dansuitvoering / dansvoorstelling P
Dansproduct / dansstuk / danswerkstuk P
Dansproduct analyseren P
Dansrecensie
Danssoorten
Dansstijl
Danstechniek
Dansterm
Dansvaardigheid
Danstaal P

Dansvocabulary
Danszin / dansfrase / frase P
Decor P
Decorontwerper
Duet P
Duur P
Echo P
Eigentijdse dans
Evenwicht (houden) / balanceren P
Exploreren P
Expressie P
Flankkring P
Flamenco
Flare
Focus (en/of blikrichting)
Frase / dansfrase / danszin P
Frasering P
Freestyle
Freeze / Stop P
Front P
Frontkring P
Functie van dans
Fusion R
Gecontroleerd bewegen P
Geluid P
Geluidstechnicus
Gemeenschapsdans
Gespannen bewegen P
Gewicht (actief - passief) P
Gezelschapsdans
Grime P
Grimeren
Groepswerk P
Headspin
Hedendaagse dans
Herhaling P
Hiphop cultuur
Hofdans
Improviseren P
In dans vertalen P
Interactie P
Interpreteren / dans interpreteren / dansproduct duiden
Isolatie P
Jazzdans
Jazz hand
Kracht P
Krachtig P
Klassiek ballet / klassieke dans / academische dans
Kostuum P
Kostuumontwerper

Kunstdisciplines / kunstvorm
Lagen / hoogtelagen / ruimtelagen P
Leiden-volgen P
Leunen P
Lichaam P
Lichaamsvorm P
Licht P
Lichtontwerper
Lichtplan / lichtstand
Lifttechniek
Locatie
Locking
Maat / maatsoort P
Moderne dans
Moves
Multidisciplinaire kunst
Musicaldans / musical
Muziek P
Observeren P
Omkering P
Ontspannen P
Opeenstapeling P
Opeenvolging P
Opwarming / warming-up P
Parallel P
Partner P
Patroon / danspatroon / ruimtelijk patroon / vloerpatroon P
Pirouette
Plié
Podium
Podiumkunst
Port de bras
Posities arm en been
Popping
Presenteren P
Professionele dans
Publiek
Reactie P
Recensie / dansrecensie
Reflecteren
Registratie (film video)
Release
Relevé
Rekwisiet P
Richtingen P
Ritme P
Rituele dans
Rotatiebeweging / Roteren P
Ruimte P
Samenwerken in dans P
Samenwerkingsvormen P

– Leiden - volgen P
– Spiegelen P
– Actie - reactie P
– Leunen - steunen P
– Tillen P
– Synchroon dansen P
Slides
Solo P
Spanning - Ontspanning P
Spiegelen P
Spitzen
Steunen P
Stop / Freeze P
Streetdance
Strekbeweging / strekken P
Structureren
Structuur
– Herhaling P
– Omkering P
– Opeenstapeling P
– Opeenvolging P
– Canon / echo P
Symmetrisch / asymmetrisch P
Synchroon P
Tapdans
Techniek / danstechniek
Tempo P
Tempowisseling P
Theater
Theaterdans
Theatertechniek
Theatraal P
Theatrale middelen P
Tijd P
Tillen P
Toeschouwer
Toneelbeeld
Totaalbeweging P
Tutu
Uitdraaien P
Uitdrukingskracht P
Unisono P
Urban Dans
Verhalende dans P
Versnellen P
Vertragen P
Videoclip
Vlakken P
Vloerpatroon P
Volgen - Leiden P
Voortbewegen P
Vormverandering P
Vorm van het lichaam / lichaamsvorm P

Vormgeven / dans vormgeven P
Vormgevingsmiddelen P
Vormgevingsprincipes
Vrijuit bewegen P
Warming-up P
Waving
Werelddans
Westerse theaterdans
Zeggingskracht P
Zwaar P

DA/K/3	Leervaardigheden in het vak dans De kandidaat beheerst een aantal vaardigheden die bijdragen tot de ontwikkeling van het eigen leervermogen, zoals: - door middel van exploreren, improviseren en structureren een dansontwerp maken
---------------	---

Toelichting

Dansontwerp: Het centraal examen dans bestaat uit een aantal blokken met vragen. In deze blokken hebben enkele vragen betrekking op ~~exploreren, improviseren en structureren het maken van een dansontwerp~~. Uitgangspunt voor dergelijke vragen is een gegeven. Een gegeven kan zijn een thema, een dansfrase, een compositie. Het antwoord kan alleen beschrijvend zijn, of ook zichtbaar gemaakt worden via een ~~stilstaand digitaal beeld een (schematische) tekening~~.

De kandidaat is zich bewust van de zeggingskracht van het resultaat en kan dit in relatie tot het gegeven uitleggen.

Exploreren: de kandidaat onderzoekt en ontwikkelt naar aanleiding van het gegeven nieuwe ideeën.

Improviseren: de kandidaat gaat gericht variëren met de verschillende mogelijkheden .

Structureren: de kandidaat maakt een definitieve keuze die een samenhangend geheel vormt.

DA/K/3	Leervaardigheden in het vak dans: De kandidaat beheerst een aantal vaardigheden die bijdragen tot de ontwikkeling van het eigen leervermogen, zoals: - functioneel en verantwoord gebruik maken van theatrale middelen
---------------	---

Toelichting

Deze eindterm met betrekking tot theatrale middelen wordt in het centraal schriftelijk examen dans geoperationaliseerd in eenzelfde soort vraag / vragen als bij de vorige eindterm DA/K/3 door middel van exploreren, improviseren en structureren een dansontwerp maken. (zie DA/K/3 door middel van exploreren, improviseren en structureren een dansontwerp maken).

Een of meer theatrale middelen vormen het gegeven.

Voor theatrale middelen zie de toelichting ervan bij DA/K/7 Beschouwen *De kandidaat kan van een dans benoemen*.

Functioneel en verantwoord gebruik maken van theatrale middelen: de kandidaat gebruikt de (aangeboden) mogelijkheden met betrekking tot een of meer theatrale middelen zo dat de inhoud / betekenis en/of de vorm van de dans wordt versterkt.

DA/K/7	Beschouwen: De kandidaat kan danssoorten onderkennen, hiervan kenmerken noemen en deze omschrijven.
---------------	---

Toelichting

Danssoorten:

- dansexpressie / dansimprovisatie
- werelddans
- jazzdans, tap, showmusicaldans
- klassieke dans / klassiek ballet / academische dans
- moderne dans
- urban dans, **hiphop, breakdance**

De kenmerken van de verschillende danssoorten kunnen worden geordend naar:

- specifieke bewegingskenmerken
- thematiek
- uitgangspositie van het lichaam
- dansacties
- ruimtegebruik
- samenwerkingsvormen
- kleding / kostuums
- muziek

Dansexpressie

Ook wel dansimprovisatie of educatieve dans genoemd. Dansexpressie komt voort uit de expressionistische dans. De danssoort wordt vooral toegepast in het basis- en voortgezet onderwijs om tot een eigen dansstijl te komen. Improvisatie wordt ook veel door hedendaagse choreografen gebruikt om tot nieuw **eigentijds** dansmateriaal te komen.

Kenmerken

- uitgegaan van een thema
- geëxploreerd, geïmproviseerd en gecomponeerd aan de hand van een thema
- dans is een persoonlijke weergave van de ideeën, gevoelens en ervaringen van de danser
- persoonlijke expressie staat centraal
- danser gebruikt tijdens het dansen zijn eigen specifieke bewegingsmogelijkheden, naast de technieken die hij heeft geleerd

Werelddans

Werelddans: dans die behoort tot de cultuur van een bepaald volk, een bepaalde streek of land. Het omvat al die dansvormen die cultuurgebonden zijn en gebaseerd zijn op traditionele dansvormen.

Kenmerken

- gemeenschapsdans (groepsdans)
- ontstaan naar aanleiding van gebeurtenissen of rituelen
- ontstaan in een bepaald(e) land, streek of dorp
- beïnvloed door klimaat, geografische ligging, middelen van bestaan en religie
- specifieke passen
- specifieke groepsopstellingen zoals kring, rij
- dansers zijn tijdens het dansen echt op elkaar gericht in het samen dansen (een sociale functie).
- aparte vrouwen- en mannenrollen (mannen en vrouwen hebben vaak hun eigen manier van dansen)
- gebruik van specifieke kostuums
- sterke relatie tussen de dans en de muziek
- dansers maken vaak gebruik van hun stem, door middel van zingen, roepen, fluiten

Jazzdans

Jazzdans is een samensmelting van Afro-Amerikaanse dans, ballet en moderne dans uit het begin van de 20^e eeuw, **hedendaagse dans** en tapdans. Jazzdans wordt onder andere gebruikt in musical, film en t.v. Hieruit is **showmusical** dans voortgekomen. **Musical is een mix van dans, theater/drama, muziek en zang.** Tapdans is een aparte stijl binnen jazzdans.

Kenmerken

- veel bewegingen met gebogen benen
- geïsoleerd bewegen van lichaamsdelen (hoofd, schouders, bekken)
- dans bestaat vaak uit strakke en energieke bewegingen
- accenten in de dans vallen vaak samen met de beat/accenten van de muziek
- kenmerkende bewegingen: onder andere jazzhands

Klassieke dans

Ook wel academisch ballet, academische dans of klassiek ballet genoemd. Theaterdansvorm die ontstaan is in de 17^e eeuw aan het hof van Lodewijk XIV (de 14^e). Tot de 20^e eeuw stond de klassieke dans centraal in de westerse theaterdans.

Kenmerken

- vijf voetposities
- specifieke armhoudingen (port de bras)
- opgestrekte lichaamshouding
- uitdraaien van de benen en voeten
- specifieke passen en sprongen, zoals arabesque, pli , pirouette, relevé
- gebruik van spitzentechniek
- ontkennen van de zwaartekracht
- lifttechniek
- kostuum: tutu's, spitzen
- vaak sprookjeswereld als thema
- klassieke muziek

Moderne dans

Ontstaan begin 20^e eeuw als reactie op klassieke dans.

Kenmerken

- natuurlijke lichaamshouding
- gebruik van natuurlijke bewegingen / acties zoals lopen, rennen, vallen, rollen, springen
- beweeglijkheid van de romp; de aanzet van de beweging komt vaak vanuit het centrum.
- acties over de grond waarbij gebruikgemaakt wordt van zwaartekracht
- gebruik van adem als steun en / of aanzet van de dansacties
- voeten parallel
- dansen op **gewone sportschoenen** of sokken of blote voeten
- gebruik van dagelijkse kleding

Urban dans

Urban dans is de verzamelnaam voor verschillende dansstijlen, zoals vormen van hiphop en breakdance. Breakdance behoort samen met o.a. rap en graffiti tot de hiphop cultuur, ontstaan als straatcultuur in de jaren 80 in New York en Los Angeles.

Het lijkt erop dat urban dans nog blijvend in ontwikkeling is.

Kenmerken urban dans:

- freestylen / improvisatie
- specifieke bewegingen zoals, staccatoachtige moves, acrobatische moves / powermoves, isolatie, slides, snel / flitsend voetenwerk
- dancebattle
- draaien en steunen op steunpunten anders dan je voeten: backspin / **belly mill** / headspin / flare
- diverse stijlen als: locking, popping, waving
- alledaagse kleding
- hiphop cultuur: muziek / scratchen / breaks / rap / graffiti
- dans van de straat
- individualiteit
- sociale functie

DA/K/7	Beschouwen De kandidaat kan <ul style="list-style-type: none">- van een dans benoemen:<ul style="list-style-type: none">- danser- dans (danselementen, lichaam, structuur)- geluid- ruimte / locatie- theatrale middelen- dansinhoud / betekenis- en de samenhang ervan beargumenteren
---------------	--

Toelichting:

Deze eindterm richt zich op geclusterde onderdelen die betrekking hebben op inhoud en vorm van het dansproduct. De kandidaat moet binnen een geclusterd onderdeel zoals "danser" zelfstandig alle informatie die daarop van toepassing is, kunnen benoemen, en de samenhang kunnen aangeven en beargumenteren. Vervolgens moet de kandidaat ook de relatie tussen verschillende onderdelen (bijvoorbeeld "danser" en "geluid") kunnen beargumenteren en daarmee tot een conclusie kunnen komen over inhoud, vorm en samenhang in de dans.

Danser

Het betreft vragen zoals:

- hoeveel dansers / danseressen?
- mannen en/of vrouwen?
- wat voor rol of karakter dansen ze?
- dansen ze solo, duet, in groep, of wisselt dit?
- welke invloed hebben de dansers op elkaar?

samenwerkingsvormen

De kandidaat kan de volgende samenwerkingsvormen herkennen en benoemen in dansproducten

- Leiden – volgen
- spiegelen
- synchroon – unisono
- actie – reactie
- leunen – ondersteunen
- tillen, **liften**

Dans

• Danselementen

De kandidaat kan naar aanleiding van de danselementen en de bijbehorende aspecten dansproducten analyseren in relatie tot de dansinhoud / betekenis. **Wanneer we de danselementen in samenhang bekijken, spreken we van danskwaliteit.**

1 Aspecten van Ruimte:

- richtingen (hoog, laag, voor, achter, links, rechts, diagonaal)
- **focus / blikrichting**
- vlakken (**sagittaal**, verticaal, horizontaal)
- lagen (hoog, midden, diep / laag)
- ruimtelijke vorm van het lichaam (bijvoorbeeld rond, hoekig, open, groot, klein)
- **ruimtelijke vormverandering**
- patronen (vloerpatronen)
- op de plek / verplaatsend

2 Aspecten van Tijd:

- tempo (snel, langzaam)
- duur (kort, lang)
- maat / ritme (bijvoorbeeld regelmatig, onregelmatig)

- frasering (danszinnen, begin, verloop, einde)
- versnellen / vertragen
- stops / doorgaand (vloeiend)
- herhaling

3 *Aspecten van Kracht*

- Gespannen / ontspannen
- Krachtig / licht, zwaar
- Gecontroleerd / vrijuit / ongecontroleerd

• **Lichaam**

- Totaal **bewegen** - isolatie
- vorm van het lichaam
- aanzet van beweging
- symmetrie - asymmetrie

• **Acties**

Alle bewegingen die in een bewegingswerkwoord te vatten zijn. Dansacties kunnen op de plaats of verplaatsend zijn. De kandidaat kan de volgende basis dansacties herkennen en benoemen:

- draaien
- glijden
- lopen
- rennen
- rollen
- springen
- vallen

• **Structuur**

De kandidaat kan de volgende structuurmogelijkheden herkennen en benoemen in dansproducten:

- herhaling
- omkering
- opeenstapeling
- opeenvolging
- canon / echo

Geluid

Het betreft hier de relatie tussen dans en geluid, waarmee de betekenis of de sfeer wordt benadrukt, ondersteund, gecontrasteerd of ontkend.

Geluid kan ook duiden op bijvoorbeeld live of opgenomen muziek, een combinatie van die twee, een collage van verschillende muziekstukken, verschillende muziekstukken door elkaar heen laten gaan.

Ruimte / locatie

Ruimte: de plek waar gedanst wordt zoals op het podium in het theater of op locatie, bijvoorbeeld: in een foyer, in een weiland, in de metro, op het strand, in een loods.

Gebruik van de ruimte:

- opstellingen in de ruimte zoals rij, cirkel, vrije plek in de ruimte.
- gaan de dansers op en af (de coulissen in) of blijven ze de hele tijd op het podium?

Theatrale middelen

De kandidaat moet kunnen herkennen en benoemen hoe de theatrale middelen zijn toegepast, vaak in relatie tot de dansinhoud / betekenis.

Theatrale middelen zijn:

- *decor*: alles wat zich op het dansvlak / podium bevindt, zoals neutraal of beschilderd achterdoek, coulissen, decorstukken, installaties (waar je in, op, onder en/of doorheen kunt), filmprojecties, video- en computerprojecties. Ook ballonnen, confetti of bijvoorbeeld bellenblaasbellen die naar beneden komen dwarrelen behoren tot het decor.
- *geluid*: muziek: tempo, melodie, ritme, instrumentatie / geluid. Maar ook stilte, stem, door de dansers gemaakte geluiden als klappen en stampen, live en/of opgenomen.

- *grime*: make-up op het gezicht, body-paint, gelakte nagels van handen en voeten, speciale kapsels (ingevlochten haar, opgediste haarcoupees e.d.); nepbloed, nepwimpers, gebruik van poeder.
- *belichting / licht*: kleurgebruik, waar het licht vandaan komt (voor, zij, achter, boven, onder), sterkte van het licht, en soort licht zoals spots.
- *rekwisieten*: attributen waar de dansers gebruik van maken, zoals stoelen, tafels, waaiers, stokken, elastiek e.d. waarmee gedanst wordt.
- *kostuums*: kleding van de dansers, accessoires: sieraden, corsages, linten in het haar, om de polsen, hoofdtoeien, schoenen enz.
- *audiovisuele middelen* zoals foto-, film- en videoprojecties **en digitale technieken**

Het verschil tussen decor en rekwisiet / attribuut

Stoelen en tafels bijvoorbeeld kunnen zowel decor als attribuut zijn. Als het gehanteerd wordt (overgooien, erop leunen e.d.) zijn het attributen, als ze een duidelijke plek op het podium hebben en deel uitmaken van het toneelbeeld is het (ook) decor. **Er kan van functie worden gewisseld.**

Dansinhoud / betekenis

Het betreft vragen zoals:

- waar gaat de dans over?
- wat is het thema?
- is de dans verhalend, abstract of associatief / thematisch?
- welke middelen zijn gebruikt om de betekenis te verduidelijken?
- is er een ontwikkeling te zien in dans?

DA/K/8

Dans en maatschappij:

De kandidaat kan functies van dans in de maatschappij herkennen en benoemen.

Toelichting

Dans vervult verschillende functies in onze maatschappij. Dansers en danseressen verdienen hun brood met dansen, in de disco wordt voor de lol gedanst, in een videoclip wordt dans gebruikt ter ondersteuning van de zang en de muziek en in het theater kijken mensen naar een dansvoorstelling.

Dans kan op verschillende manieren ervaren worden, afhankelijk van de manier waarop men ermee in aanraking komt. Zo kan een dansstuk voor verschillende mensen verschillende functies hebben. Een dansstuk wordt door een toeschouwer anders ervaren dan door de danser die in het stuk danst. Het dansstuk heeft voor beiden een andere functie.

Uitgaande van de eigen achtergrond / cultuur van de kandidaat komt deze op verschillende manieren met dans in aanraking in zijn dagelijks leven. Het is de bedoeling dat de kandidaat zich hiervan bewust wordt.

Functies van dans zijn:

- *Decoratieve functie*: de dans wordt gebruikt als decoratie. Bijvoorbeeld een dansgroepje bij het optreden van een popgroep.
- *Economische functie*: de dans wordt gebruikt voor reclame of werk.
- *Educatieve functie*: het is de bedoeling dat de toeschouwer tot nieuwe inzichten komt, iets leert.
- *Esthetische functie*: het dansstuk is gemaakt om schoonheid te tonen, of juist het tegengestelde: anti-schoonheid (vervreemding, confrontatie). Bij de toeschouwer gaat het om inleven en genieten van schoonheid.
- *Levensbeschouwelijke functie*: de dans wordt gebruikt bij religieuze of rituele vieringen
- *Maatschappijkritische functie*: via dans reageren op maatschappelijke en/of politieke toestanden of verhoudingen bijvoorbeeld via parodie.
- *Recreatieve functie*: dansen als vrijetijdsbesteding.
- *Sociale functie*: het dansen is gericht op het samen dansen, gericht op het samenzijn in een groep.

DA/K/8

Dans en maatschappij:

De kandidaat kan herkennen en beargumenteren dat dans het product is van een bepaalde cultuur / samenleving in een bepaalde tijdperiode en leefomgeving.

Toelichting

De samenleving en ook de cultuur van de samenleving verandert voortdurend. Mensen verbinden en onderscheiden zich. Cultuur verbindt en laat onderscheid zien. Iedere groep heeft zijn eigen cultuur en wil die laten zien aan elkaar en aan anderen. Mensen onderling en groepen mensen beïnvloeden elkaar, nemen uitingen van elkaar over.

Danssoorten beïnvloeden elkaar en er ontstaan nieuwe danssoorten. Zo verandert dans ook voortdurend. Zie voor danssoorten de toelichting bij eindterm DA/K/7 *danssoorten onderkennen, hiervan kenmerken noemen en deze omschrijven*.

Rituele dans

De oudste dans waar wij kennis over hebben is de rituele dans. De rituele dans werd al in de oudheid uitgevoerd bij gebeurtenissen die van groot belang zijn voor de stam, zoals geboorte, huwelijk, oorlog, planten en oogsten. Iedere belangrijke fase werd ingewijd met een magische rite om het kwade af te weren en het goede aan te moedigen. Deze dans is bij vele culturen terug te vinden. Het is vrijwel altijd gemeenschapsdans en de oorsprong van werelddans.

Klassieke dans

De mensen van adel en de rijken dansten in de 16e eeuw op een andere manier dan de gewone burgers en de boeren. **Op die manier wilden ze zich onderscheiden.**

De adel kwam aan het hof van de koning. Hun dans heet daarom hofdans. Vooral in Frankrijk werd er veel gedanst aan het hof. Koning Lodewijk XIV (de 14^e) stimuleerde dit en danste zelf ook. De dans werd voor publiek opgevoerd in balzalen. In de 17 eeuw is het klassieke ballet ontstaan met een aantal kenmerken, die ook nu nog terug te zien zijn in het klassieke ballet zoals de "uitgedraaide benen en voeten" en het "opgestrekt lichaam". Alle danspassen en lichaamshoudingen van het klassieke ballet hebben Franse namen die nu nog over de hele wereld gebruikt worden, bijvoorbeeld: arabesque, pirouette, pli , relevé (zie begrippenlijst).

Moderne dans

Rond 1900 vond er een revolutie plaats op het gebied van alle kunst. In dans betekende dat dat men niet meer in het strakke keurslijf van tutu en spitzen wilde dansen, maar veel natuurlijker, met vrije, losse bewegingen. Ook mocht de eigen emotie getoond worden in dans, in plaats van bestaande verhalen zoals sprookjes uit te beelden. Zo is in de eerste helft van de twintigste eeuw de moderne dans ontstaan. In Noord-Amerika zijn de belangrijke vernieuwers van de dans Isadora Duncan en Martha Graham met haar sterk dramatisch getinte dansen (zie ook eindterm DA/K/7 *danssoorten onderkennen, hiervan kenmerken noemen en deze omschrijven*).

In de periode tussen de twee wereldoorlogen ontwikkelt zich in Europa onder invloed van Rudolf von Laban, Mary Wigman en Kurt Jooss de *Ausdruckstanz*, de expressionistische dans. Dit is een vorm van moderne dans waarin uitdrukking wordt gegeven aan emoties, waarbij de persoonlijke lichaamstaal van de danser belangrijk is. Hieruit is dansexpressie ontstaan (zie ook eindterm DA/K/7 *danssoorten onderkennen, hiervan kenmerken noemen en deze omschrijven*).

Jazzdans

De Afrikaanse dans is in verband met de sterk ritmische inslag erg belangrijk in vele fusion-verschijnselen. Vanuit de Afrikaanse dans ontstaat in Noord-Amerika de Jazzdans. Het is een samensmelting van de dans van de Afro-Amerikaanse en de witte bevolking (zie ook eindterm DA/K/7 *danssoorten onderkennen, hiervan kenmerken noemen en deze omschrijven*).

Urban dans

In onze multiculturele maatschappij ontstaan nieuwe dansstijlen, in deze syllabus met de verzamelnaam urban dans aangegeven. In deze ontwikkeling is "fusion" een belangrijk begrip.

Zowel in urban dans als in andere danssoorten speelt vermenging van culturen en stijlen (fusion) een grote rol. Deze ontwikkeling kan leiden tot nieuwe trends met bijbehorende nieuwe termen.

Van alle genoemde perioden en stijlen heeft de leerling kennis en inzicht in de relatie tussen de dans en de 'omstandigheden' (leefomgeving en cultuur).

DA/K/9	Dans en andere kunsten:
---------------	--------------------------------

	De kandidaat kan binnen een dansproductie andere kunstvormen dan dans herkennen en de functies ervan benoemen.
--	--

Toelichting

Een dansproductie omvat naast het dansstuk publiciteitszaken, zoals het programmaboekje en poster.

De kandidaat kent de verschillende kunstvormen en weet hoe deze in combinatie met dans gebruikt kunnen worden.

Kunstvormen zijn:

- beeldende kunst, waaronder: film / video, fotografie, grafische kunst, mode, schilderkunst
- dans
- drama
- literatuur
- muziek

De bedoeling is dat de kandidaat bekijkt hoe de verschillende kunstvormen samengaan in de dansproductie en welke functie ze in het geheel vervullen: Wat dragen de toegepaste kunstvormen bij aan de dans? Hoe ondersteunen ze de dans? Wat is het effect op de dans van de specifieke manier waarop de verschillende kunstvormen samen gebruikt worden? Hoe worden deze gebruikt door de dansers en wat draagt dit bij aan de dans?

De kandidaat kent ook de verschillende functies:

- ondersteunende functie in technische zin
- ondersteunende functie in inhoudelijke zin
- verhalende functie
- functie ter decoratie / verfraaiing

Verschil tussen eindterm 7 (DA/K/7) en eindterm 9 (DA/K/9)

Eindterm 7: gericht kunnen kijken naar de vorm en inhoud van een dansstuk en met argumenten een eigen interpretatie geven aan een dansstuk.

Eindterm 9: kunnen herkennen welke functie een andere kunstvorm heeft in en/of ten behoeve van een dansproductie.

DA/V/3	Vaardigheden in samenhang:
---------------	-----------------------------------

	De kandidaat kan de vaardigheden uit de eindtermen van het kerndeel in samenhang toepassen.
--	---

Toelichting

De domeinen:

Leervaardigheden in het vak dans, Beschouwen, Dans en maatschappij en Dans en andere kunsten kunnen in samenhang in het centraal schriftelijk examen aan de orde komen.

COLLEGE VOOR TOETSEN EN EXAMENS

Het College voor Toetsen en Examens is namens de overheid verantwoordelijk voor de kwaliteit en het niveau van de centrale examens en toetsen in Nederland. Het heeft verschillende examens en toetsen onder zijn hoede.

[cvte.nl](https://www.cvte.nl)

SAMEN BOUWEN WE AAN GOEDE TOETSEN EN EXAMENS

 Centrale Eindtoets primair onderwijs: de eindtoets die de overheid aanbiedt aan leerlingen uit groep 8. De uitkomst is een advies voor het best passende brugklatype. [Centraleeindtoetspo.nl](https://www.centraleeindtoetspo.nl)

 Centrale examens voortgezet onderwijs: het centrale deel van de eindexamens vmbo, havo of vwo. Het diploma geeft toegang tot passend vervolgonderwijs. [Examenblad.nl](https://www.Examenblad.nl)

 Staatsexamens voortgezet onderwijs: examens voor iedereen die individueel of op vso-scholen niet in staat is via het regulier voortgezet onderwijs examen af te leggen. [Staatsexamensvo.nl](https://www.Staatsexamensvo.nl)

 Centrale examens middelbaar beroeps-onderwijs: centrale examens Nederlandse taal en Engels voor studenten in het mbo. De uitkomst is onderdeel van het mbo-diploma. [Examenbladmbo.nl](https://www.Examenbladmbo.nl)

 Staatsexamens Nederlands als tweede taal: examens Nederlandse taal voor iedereen die Nederlands niet als moedertaal heeft. Het diploma toont aan dat het Nederlands voldoende is voor werk of opleiding. [Staatsexamensnt2.nl](https://www.Staatsexamensnt2.nl)